

חנוכה

ארבע גלויות

מקובל שבחנוכה ארעו שני ניסים לעם ישראל: נס על נצחון המלחמה ביוונים, ונס פך השמן שנכנסו לבית המקדש מצאו פך השמן שהספיק לשמונה ימים עד שהכינו שמן חדש.

מהרמב"ם בהלכות חנוכה נראה שהגזירה והנס והתקנה משולבים זה בזה, שבהלכה א' כתב: "בבית שני כשמלכי יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות ... ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות ... עד שריחם עליהם אלקי אבותיהם ... וגברו בני חשמונאי ... והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות ישראל יתר על מאתיים שנים עד החורבן השני". כלומר, הרמב"ם בהלכה זו משלב את הגזרה של ביטול דתם יחד עם טומאת המקדש.

בהלכה ב' כותב הרמב"ם: "וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום ... ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים". כלומר, בהלכה זו משלב הרמב"ם את נס הנצחון במלחמה עם נס פך השמן כאחד. ובהלכה ג' מביא הרמב"ם את התקנה של חז"ל שבאה בעקבות הניסים, וכותב: "ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים האלו ... ימי שמחה והלל, ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס". שילוב של שמחה והלל על נצחון המלחמה, והדלקה על פתחי הבתים על נס פך השמן.

על הפסוקים הראשונים שבספר בראשית: "והארץ היתה תהו ובוהו וחושך על פני תהום", מובא במדרש: "רבי שמעון בן לקיש פתר קריא בגלויות. והארץ היתה תהו - זה גלות בבל ... ובהו - זה גלות מדי ... וחושך - זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל &... על פני תהום - זה גלות ממלכת הרשעה שאין להם חקר כמו התהום ... ורוח אלוקים מרחפת &- זה רוחו של מלך המשיח".

ותמהו במפרשים מדוע כבר בתאור בריאת העולם יש צורך לרמוז על הנסיונות שכלל ישראל עתידים לעבור על ידי אומות העולם?

והנה, תהו ובוהו מסמלים ריקנות וזו היתה תכונתם של בבל ופרס ומדי שהיו מלאים תאוה וגשמיות. חושך מסמל העדר ולא ריקנות. מטרתם של היונים היתה להחשיך עיניהם של ישראל, היונים לקחו את התורה שהיא העיניים של כלל ישראל ותרגמוה ליונית, לקחו את המצוות והפכו אותם לחיים יווניים, והדרך שעשו זאת היתה על ידי הכהנים שהם העיניים של ישראל - המנהיגים הרוחניים שלמרות שעבדו את עבודת המקדש, הרגישו נחיתות מול תורת יון, וזה ההבדל בין נס פורים לנס חנוכה: כשפרס נלחמה עם ישראל, היתה זו מלחמת השרדות, מטרתם היתה להטביע את ישראל ולא הצליחו - עם ישראל חי וקיים. אצל היונים היתה התשועה בכך שטמאים נמסרו ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים - השליטה היתה בידי הצדיקים והטהורים ולומדי התורה, וכן שהנרות דולקים בכל פתח של בית יהודי. פרסומי ניסא בחנוכה זה חלק מהתשועה, זה לא הידור מצוה.

העולם נברא בשביל כבוד שמים, למלכותו של הקדוש ברוך הוא לא היה חסר העולם שהרי "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא", אלא מטרת בריאת העולם היא "ורוח אלוקים מרחפת" - רוח שבאה מתוך נצחון של מלחמה, וזו מטרת בריאת העולם - רוחו של משיח.

דוד המלך התפלל: "ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי" - הקדוש ברוך הוא יראה לעזור לי כנגד אלה המבקשים את עזרתי, כביכול, ואולם, "ואני אראה בשונאי" - עם שונאי אסתדר לבד. ודאי שגם לזאת

חנוכה

צריך סייעתא דשמיא, אך אין צורך בהערת לב מיוחדת כנגדם, וזאת כבר הסבירו את הנאמר במסכת ברכות: "אפילו המלך שואל בשלזמו, לא ישיבנו" - גם כאשר המלך בא לקראתו כמי שמבקש טובתו - לא ישיבנו - לא ילך לקראתו, שכן, חיוך זה כמוהו כנשיכה, ועל כך התפלל יעקב אבינו: "הצילני נא מיד אחי מיד עשו".

חנוכה בא ללמדינו שעלינו להאיר את העיניים שניסו היוונים להחשיך על ידי לימוד התורה וקיום מצוותיה, להתחזק באמונתנו לבל נגרר אחרי הזרמים המתיוונים.

מקור: הרב יוסף זילברפרב שליט"א